

# Katja Plut: Štafeta Hvaležnosti

---

Diplomsko delo

Univerzitetni študijski program prve stopnje;

Slovenistika - D

Mentorica: IZR. PROF. DR. IRENA NOVAK-POPOV

ANJA COREL

Ljubljana 2014

## KAZALO

|                                       |    |
|---------------------------------------|----|
| KAZALO .....                          | 2  |
| 1. UVOD .....                         | 4  |
| 1. O AVTORICI IN NJENI POEZIJI .....  | 5  |
| 2. ŠTAFETA HVALEŽNOSTI .....          | 7  |
| 2.1. MOTIVNO-TEMATSKA ANALIZA .....   | 7  |
| 3.2. SLOGOVNO-JEZIKOVNA ANALIZA ..... | 12 |
| 3. ZAKLJUČEK .....                    | 16 |
| VIRI IN LITERATURA .....              | 17 |

## POVZETEK

Diplomska naloga obravnava pesniško zbirko *Štafeta hvaležnosti* (2005) pesnice Katje Plut in je razdeljena na dva dela; po krajši predstavitvi avtorice in njene poezije obsega prvi del diplomske naloge motivno-tematsko analizo omenjene pesniške zbirke. Gre za izrazito individualno držo lirskega subjekta. Avtorica zavzema otroško držo, skozi katero se razodevata iskrenost in odkritosrčnost; v svoji individualnosti je iskrena tudi do sebe, zvesta je sebi in svojim čustvom ter se noče podrediti družbenim vzorcem. Te namreč tudi kritizira; ne vzorcev samih po sebi, temveč t. i. »preciviliziranost«. Drugi del diplomske naloge se osredotoča predvsem na jezikovno-slogovno analizo *Štafete hvaležnosti*, na podlagi katere skuša prikazati avtoričino svobodno igro z jezikom. Oblika njene poezije je edinstvena; gre tako za svobodni verz, za poljubno uporabo pravopisa in različnih zvrsti jezika, kot tudi za svobodno poigravanje s citati z različnih področij popularne kulture.

**Ključne besede:** *Štafeta hvaležnosti*, Katja Plut, otroška drža, »preciviliziranost«, odkritosrčnost, svobodna uporaba jezika

## ABSTRACT

This thesis discusses the collection of poems by the Slovenian poet Katja Plut, called *Štafeta hvaležnosti* (2005) and is divided into two parts. After a short introduction of the author and her poetry, the first part includes the analysis of the motifs and themes of the collection, where the distinct individuality of the lyric subject is obvious. The author takes on a childish persona, through which honesty and openheartedness reveal. In her individuality she is also honest and loyal to herself and her emotions and does not want to succumb to the patterns of her society, she even criticizes, but not the patterns themselves as much as the phenomenon of "overcivilizing". The second part focuses on the analysis of the author's style in *Štafeta hvaležnosti* and, based on this analysis, tries to display the author's playful freedom with the language. The shape of her poetry is unique – it includes the free verse, random use of spelling and orthography and different genres of language, as well as her playing with different quotations from different fields of popular culture without any rules.

**Key words:** *Štafeta hvaležnosti*, Katja Plut, childish persona, "overcivilizing", openheartedness, free use of language

## 1. UVOD

V diplomski nalogi bom skušala predstaviti pesniško zbirko *Štafeta hvaležnosti* avtorice Katje Plut, ene izmed najmlajših pesnic, ki je bila uvrščena v *Antologijo slovenskih pesnic*. Gre za njeno drugo odmevnejšo samostojno pesniško zbirko, ki je izšla leta 2005 pri založbi Litera. Diplomaska naloga bo tematsko razdeljena na dva dela, in sicer bo krajšemu opisu avtoričinega ustvarjanja sledila motivno-tematska analiza *Štafete hvaležnosti*, pri kateri me bo zanimala predvsem drža lirskega subjekta in glavne teme ter motivi, s katerimi avtorica konstruira svoj pesniški svet. Tako bosta izpostavljeni predvsem ljubezenska tematika in kritičen odnos do sveta.

V drugem delu diplomske naloge se bom osredotočila na jezikovno-slogovno analizo in skušala ugotoviti, kako se prej omenjena drža lirskega subjekta in motivika, prisotni v pesniški zbirki, izražajo skozi obliko; pri tem bo poudarjena predvsem avtoričina svobodna igra z izrazom in jezikom, ki uveljavlja neposrednost in odkritosrčnost, s katero se avtorica približuje širšemu krogu bralcev. V zaključku bom skušala povzeti splošne značilnosti poezije Katje Plut, kot se kažejo v pesniški zbirki *Štafeta hvaležnosti*.

## 1. O AVTORICI IN NJENI POEZIJI

Katja Plut je bila rojena leta 1979 v Novem mestu. Tam je obiskovala gimnazijo, diplomirala pa je na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani iz komunikologije.

Svojo prvo pesniško zbirko je napisala že v sedmem razredu osnovne šole. Zbirka ima naslov *Lotosovo prebujanje*, izdala pa jo je skupaj z Mitjo Bukovcem. Njena druga pesniška zbirka, ki jo izda samostojno v osmem razredu osnovne šole, ima naslov *Do resničnosti izsanjan svet*. Tretjo pesniško zbirko izda v tretjem letniku gimnazije in sicer z naslovom *Dober tek!*. Zbirke so javno dostopne v knjižnici Mirana Jarca Novo mesto. Med njene pomembnejše in odmevnejše pesniške zbirke sodita zbirki *Ej!* (2001) in *Štafeta hvaležnosti* (2005). *Štafeta hvaležnosti* je bila celo nominirana za Veronikino nagrado<sup>1</sup>. Zadnje tri zbirke (zadnja, izdana leta 2012, nosi naslov *Kresničke*) so bralcem javno dostopne, saj jih je mogoče najti v skoraj vsaki izmed splošnih knjižnic.

Nazadnje je nekaj njenih pesmi izšlo v zborniku *Mlade rime ena*, ki predstavlja avtorje, ki so bolj kot knjižnega objavljajanja vajeni živega nastopanja in branja na odru. Katja je namreč leta 2004 nastopila na trnovskih tercetih v Kudovi dvorani v Ljubljani, leta 2006 je nastopila na Sredinem Literaturinem branju v Menzi na Metelkovi v Ljubljani, leta 2012 pa je v živo nastopila tudi v okviru projekta Mala ignorirana knjiga.

Katja Plut ni dobila mesta v *Antologiji mlade slovenske poezije, 1990 – 2003 (Mi se vrnemo zvečer)* Matevža Kosa, ki je izšla leta 2004 pri Študentski založbi, čeprav je svojo prvo odmevnejšo pesniško zbirko *Ej!* izdala že leta 2001 pri založbi Goga. V tej zbirki so že začrtane smernice njene poezije, predvsem svobodna raba jezika in zvestoba svobodi in individualnosti, ki pa jih v *Štafeti hvaležnosti* še nadgradi. Glede na to, da je zbirka izšla šele leta 2005, Kosova antologija pa obravnava avtorje, ki so svoje pesmi objavljali do leta 2003, je ravno to morda razlog, da v tej antologiji ni omenjena kot predstavnica mlajše generacije pesnikov. Tega pa ne moremo trditi za zadnjo antologijo slovenske poezije *75 pesmi od Dekleve do Peratove* (Litera, 2013), v katero Katja prav tako ni bila uvrščena. Zadnja avtorica Katja Perat (1988) je imela namreč v času izbiranja Uroša Zupana in Urbana Vovka

---

<sup>1</sup> Literarna nagrada, ki jo podeljuje Mestna občina Celje za najboljšo pesniško zbirko leta. Ime nagrade izvira iz legende o Veroniki Deseniški, prepovedani ljubezni grofa Friderika II. Veronikina nagrada je ena izmed pomembnejših literarnih nagrad v Sloveniji. Podeljevati so jo začeli leta 1997.

objavljeno le eno zbirko. Prva antologija, v katero je bila uvrščena kot najmlajša predstavnica, je *Antologija slovenskih pesnic* (2007, Tuma), ki jo je uredila Irena Novak-Popov.

Leta 2003 je zmagala na prvem slovenskem pesniškem slemu. S sofinalistom Miho Blažičem – N'tokom je sodelovala pri snemanju njegove prve plošče *Cesarjeva nova podoba*, na kateri se je predstavila s pesmijo *MEMO FOR TODAY*. Njene pesmi so uporabljene tudi v gledaliških uprizoritvah, na primer v predstavi Mojce Simončič *Ženska* (2010). V predstavi Cafe Teatra *Nepozabne* je uglasbena njena pesem *DOST!*.

Tomaž Koncilija v spremni besedi k zbirki *Ej!* piše o izjemnih posameznikih, ki so v današnji "pat poziciji", značilni za pesništvo, edini zmožni pritegniti pozornost bralcev in jim gre pogosto na roko njihova karizmatična prepričanost o poslanstvu. Katjo Plut bi prav gotovo lahko označili kot karizmatično pesnico mlajše generacije, ki teži k svežini, inovaciji in pristnosti. Na določenih mestih se v povezavi z njeno prezenco in karizmo izpostavlja tudi njen odrski nastop. O odru, ki je pesničin zaveznik, piše Gregor Podlogar v spremni besedi k zbirki *Štafeta hvaležnosti*, kjer ugotavlja, da so pesmi Katje Plut pravzaprav Katja Plut: »Ko bere, posluša svojo poezijo, svoj jezik, svoje besede, ki na njenih nastopih narečno naglašene letajo okoli mikrofona.«

O Katji Plut piše tudi Primož Čučnik, ki v svoji kritiško-esejistični knjigi *Spati na krilu* zapiše, da nima avtoričino pesništvo nič skupnega s svetom, ki ga imenujemo slovenska poezija. Katja je namreč povsem samosvoja pesnica, ki je ne moremo primerjati z drugimi avtorji ali pa je umestiti v neke literarne okvirje.

Katja Plut je leta 2007 za svoje delo prejela Zlato ptico za literaturo.

Njene samostojne pesniške zbirke so:

- *Do resničnosti izsanjan svet* (1994, samozaložba)
- *Dober tek!* (1997, samozaložba)
- *Ej!* (2001, Goga, Novo mesto)
- *Štafeta hvaležnosti* (2005, Študentska založba Litera, Maribor)
- *Dvojnovidni* (2012, KUD Kentaver, Ljubljana)

- *Kresničke* (2012, LUD Šerpa, Ljubljana)

## 2. ŠTAFETA HVALEŽNOSTI

Zbirka je izšla leta 2005 pri založbi Litera. *Štafeta Hvaležnosti* je Katjina druga odmevnejša samostojna pesniška zbirka. Razdeljena je na pet delov:

- Prva oseba tišine: 14 pesmi
- Magnolija: 21 pesmi
- Medvedi prižigajo modre zvezde: 6 pesmi
- Katja gre na reko: 14 pesmi
- Kdor kleči: 11 pesmi

Zbirka torej obsega 66 pesmi; vključujoč uvodno in tri zaključne pesmi jih je skupaj 70. Na začetku zbirke stoji uvodna pesem *Namesto uboda*. Že takoj na začetku nas torej preseneti zanimiva besedna igra (uvod, ubod), ki nakazuje, da gre za igrivo, mladostno, duhovito in na sploh drugačno pesniško zbirko od tistih, ki smo jih vajeni v slovenskem prostoru.

### 2.1. MOTIVNO-TEMATSKA ANALIZA

Skozi celotno zbirko je močno prisoten lirski subjekt. Avtorica v pesmi *1.os. tišine* zapiše celo: »js sm luč«. Prva oseba nakazuje, da gre za govor o njej sami, ne boji se izpostaviti. Luč kot simbol življenja, živosti, morda večnega upanja; simbol ideje, saj je luč svetloba, sonce. Sebe vidi v temi, ki ji pravimo življenje, kot nekaj svetlega, pozitivnega, energičnega. Zaverovana je sama vase, je odločna in močna oseba. S svojo poezijo sveti drugim.

V pesmi *Namesto uboda* zapiše, da je vse relativno. V pesmi se pojavljajo motivi, kot so palčki, vile, zvezda, majčken ogenjček, vijolica, ki jih imenuje »stvarčice« in ustvarjajo poseben svet: »Konec koncev, če vseh teh stvarčič ne / bi blo pod tisto skalo, bi si jih / pa zmislila.« Gre za navihano otroško, dekliško držo, ki ustvarja poseben majčken svet, svet pod rezo skale nekje daleč v Afriki. Ona sam čuti, da spada tja, čeprav bi lahko kdo rekel, da je »prestara«, »preštorasta«, »preresna«, da bi lahko prebivala tam. Gre namreč za svet, v katerem še ni potrebno odrasti, saj tam še »leta majčkена vila s culo zlatega prahu«. Zanimiva

je sedma reža, kjer si »palček indijanskega porekla zvija joint«, saj gre za element presenečenja med vsemi pravljičnimi in sentimentalnimi motivi. Vendar pa gre za svet, kjer Katja postavlja pravila, ki tudi šokira in ki ni konvencionalen, saj ona ne živi po pravilih sveta in družbe. Pesem na nek način povzame njeno pesniško držo in pogled na svet.

*V noči med svečami v baziliki* je pesem, v kateri Katja postavi diagnozo: »urbana preizčrpanost«. Mesto človeka namreč izčrpa, razčloveči, saj je ta ujet v svoj vsakdan, hitenje in rutino. Ona ponuja rešitev za to diagnozo: »terapija: obsevanje z ultraenergičnim« - izpostavi se, da je ona tista, ki je polna energije; namreč »špila šah«, »špila fuzbal«, »špila budo«, je pomladni dež, vegetarijanski morski pes, saj nima omejitev, nima življenjskih ovir, svet je njen. Pravi, da je potrebno spustiti »zgodovino človeštva ven iz kletke svojih reber«, ne pustiti, da nas omejujejo družbene konvencije, življenje je namreč potrebno užiti, treba je čutiti, ohraniti čustven svet, vzpostavljati odnose: »Ostajam v tebi. Ne bolim.« Je aktiven subjekt, ki verjame, da je vse eno, da svet temelji na pretakanju energij. Njen pogled na svet je optimističen, lahкотen, razigran, je oseba, ki ima moč, da dvigne druge, saj ima neomajno vero v življenje. Bog je namreč v vsaki stvari: »si kdaj treščil v razpelo išoč Boga?« Zajeti je treba življenje, osvoboditi se je treba stvari, ki človeka omejujejo, in Boga ne moremo zgrešiti. V pesmi je lepo razviden optimističen pogled na svet, ki preveva celotno zbirko.

Katja je kritična predvsem do videzov in pretvarjanja. V pesmi *Ali prti čutijo* se pojavijo »različno preoblečeni kmetje«, gre za ljudi, ki so v svojem bistvu enaki, ne glede na to, za kaj se izdajajo. Kmet je oznaka za zaplankanega človeka, na splošno za tak način razmišljanja. Sama v pesmi pravi »Pozabi zapoved, poslušaj srce«, sporoča nam, da ni pomembno, kaj ti nekdo govori, pomembno je, kaj čutiš, zato živi zase in počni stvari, ki so ti pomembne. Pojavi se motiv mila, ki napolni usta. S polnimi usti pa se ne govori. Šele, ko bo človek začel poslušati srce, bo svobodno odprl usta in svetu izpričal sebe in svoje mnenje brez ozira na družbo, postal bo lažji in našel bo svojo individualnost. Ona sama mila noče v ustih in se temu upira, saj ga je »iz zasede zbila iz pesti in zgrizla na kose«.

Skozi celotno zbirko se prepletata dve temi: ljubezen in kritičen odnos do sveta. Katja sama pravi, da ljubezen najbolj šteje in se v njej še največ dogaja. V eni izmed svojih pesmi zapiše: »za zraščanje s čimerkoli«, in nadaljuje: »potrebuješ res žiletke ne ogrizek« (*Dišiš po še*). Namesto, da bi drug drugega omejevali in se medsebojno uničevali, je bolje nek odnos odrezati, »presekati na pol« in se potem zraščati s čim/kom drugim. Gre za romantično naravo in konflikt med subjektom ter svetom. Človek namreč ni samotarsko bitje, potrebuje so



odnose. V pesmi *Veliko pivo za velik strah* zapiše: »če druge zapreš ven zapreš hkrati noter sebe.« - s tem opominja, da se človek ne sme zapirati pred drugimi, ampak se mora potruditi in graditi odnose z drugimi.

Sama svojemu ljubljenu ravno v pesmi *Samo še miljo od tam kjer sem nekoč verjela* očita »simptom preciviliziranosti« in posledično neiskrenost - ne govori stvari, ki bi jih hotel in po drugi strani govori stvari, o katerih noče govoriti. Ona je drugačna, iskrena, energična, govori, kar misli in čuti, in je s tem pravo nasprotje njegovi preciviliziranosti, vendar se hkrati boji, da jo bo zaradi tega želel spremeniti in jo tako uničiti; ona je namreč rada drugačna, ne boji se izstopati: »upa, da te ne bo prej premamila / tako civilizirana potreba, / da bi jo obrezal / v cvet«. Kljub temu, da je ona tako individualna in samosvoja, se boji, saj ima on očitno to moč, da jo spremeni. In iz tega je razvidno, da se je Katja za ljubezen pripravljena podrediti, čeprav v pesmi *Magnolija* zavzame uporniško držo in pravi: »ne bom se pustila udomačiti«. Pravi, da je bolje biti ranjen, prizadet, kot pa »konzerviran« in ukročen. Človek mora namreč ohraniti svoj jaz, kar pa velikokrat ni lahko, saj lahko jaz postane prestrašen, ko vidi, kako je svet poškodoval ljubega človeka; individualnost je vrednota, ki ima v Katjini zbirki visoko mesto, vendar so še večje vrednote nežnost, varnost, bližina, sprejetost individuuma: »Veš dejansko potrebujem sam družino.« Individualnost ni nujno glamurozna, spektakularna, saj na mnogih mestih srečamo spoznanje o majhnosti, nepopolnosti, naivnosti (»Sam človeček sem [...] Sam človeček, / Kar ljubeček človeček, / ne za v luksuzen apartma«, Ne vem), ki jo tudi drago plačuje z bolečimi izkušnjami ob napačnih ljudeh.

V pesmi *Vatikan* -> *sirena se je vklopila (boš bombnik al boš zajkla?)* se spet pojavi kritika partnerja. Očita mu levkemičnost, apatičnost, brezosebnost, pomanjkanje individualnosti, ujetost v shematične vzorce vsakdanjika in družbe. Pravi, da je mravlja v množici, moti jo, da se ne želi izpostavljati in da ima občutek, da se jo na nek način sramuje, čeprav jo on potrebuje ravno zaradi tega, ker je drugačna. Sama bi želela, da bi jo on s ponosom »dal na ramena« in jo s ponosom pokazal svetu. Z vprašanjem »sva požar?« nakaže svojo nejevero v njuno razmerje, v partnerja, in ga postavi pred dejstvo, ali se bo rešil družbenih okvirjev, v katere se je zamejil, ali pa bo ostal ujet in ona z njim. Po njenem mnenju se mora človek odločiti in ne sme »menjati zastave kot gate«. Stati mora za svojimi dejanji in svojim lastnim razmišljanjem.

Kljub temu da velikokrat zavzame držo majhne punčke, sama še zmeraj ostaja ženska. Ženska, ki zna ljubiti in rada gleda svojega ljubega, kako spi. Boji se ostati sama, strah jo je

samote, velikokrat joka, včasih celo bruha. V pesmi *Slepa nesreča* si sama očita: »in potem sem te pustila samega z vso to jezo in žalostjo, s to / prebujajočo se ljubeznijo«. Je nežna in pozorna, čeprav je včasih muhasta in uporniška. Ni je sram na glas izreči »Ljubim te.«

Sama z ljubeznijo noče posiljevati drugega ali pa se ponižati pred ljubljeno osebo, saj ljubiti pomeni biti med drugim tudi ranljiv. Njena ženskost, ki jo sprejema kot kvaliteto in ne kot hibo – mnoge ženske svojo ženskost, sploh v svetu umetnosti, dojemajo kot nekakšno oviro pri doseganju cilja. Ona je nanjo ponosna in jo jemlje kot nepogrešljiv del svoje individualnosti (pesem *Češem*). Gre za zanimivo temo, ki se na nek način dotika družbe in se hkrati oddaljuje od kritike institucij in odnosov (morda gre vendarle za odnos – odnos do samega sebe in ne drugih).

Mnoge njene pesmi bralec doživlja kot izbruhe nekakšnega čustveno obarvanega toka zavesti. S svojim pesniškim jezikom odpira poti povsem inovativni in neposredni, impulzivni in spontani govornici srca. In to je tisti element, ki ga bralska publika najbolj ceni. V *Štafeti hvaležnosti* gre za spontano, neolepšano izpovedovanje mišljenja, doživljanja in čutenja generacije, rojene v osemdesetih letih prejšnjega stoletja<sup>2</sup>.

Katja Plut je na eni strani angažirana in kritična, po drugi strani pa paradoksalno krhka, potrebna zavetja, bližine in varnosti.

Skozi celotno zbirko se pojavljajo isti oziroma precej podobni motivi:

1. Motiv otroka, dojenčka, novorojenčka, najdenčka, rojstva, maternice, mrtvonošenčka, motivi majhne punčke, spalne srajčke, srčka, rokic ... Ti motivi nakazujejo otroško držo avtorice, ki noče izpustiti otroka v sebi. Na nek način gre tudi za ranljivost, čistost, nedolžnost, tudi strah in potrebo po varnosti, saj so na svetu trupla, scejena kri, bolečina in brezup.
2. Pravljični motivi: Sneguljčica, Trnjulčica, Janko in Metka, Kekec in Mojčica, Peter iz filma Ne joči Peter, palčki, vile, zvezde, gradovi, zmaji, princeske ..., ki ustvarjajo

---

<sup>2</sup> Zanimivo je, da o doživljanju in zablodah generacije osemdesetih let piše tudi slovenski pisatelj Nejc Gazvoda, sicer nekaj let mlajši od Katje, vendar prav tako rojen v Novem mestu. Očitno je, da je ta tema mlajšim literarnim ustvarjalcem zanimiva oziroma jo vidijo kot problematično in se je lotevajo v svojih literarnih delih.

neko sentimentalno atmosfero, a v povezavi s sodobnim svetom tvorijo nekakšno »unfairytale« in so kontrast svetu nasilja.

3. Motivi cerkve, Kristusa, apostolov, zadnje večerje, križa, boga, bazilike, maziljenja ... Gre za kritiko cerkve kot ustanove, ki izvaja psihično nasilje nad ljudmi in jim vsiljuje svoje mišljenje.

V pesmi *Oko groze* obtoži cerkev, da svoje otroke spreminja v »mlade talce«, saj je »Jezus itak že mrtu«, in jim jemlje lastno identiteto. Skozi celotno pesem se pojavljajo motivi mrtvih dojenčkov, jokajočih otrok, ki ustvarjajo morbidno in morečo atmosfero, kar samo poudari idejo pesmi. Cerkvi predstavljajo nevarnost tudi mlade, lepe ženske, ki so v pesmi poimenovane kot kače; one na nek način vzbujajo željo, medtem ko so na drugo stran postavljeni ministranti in otroci. Pesem nakazuje ne samo psihično, temveč tudi fizično nasilje nad otroki (pedofilija).

Na koncu zbirke je avtorica postavila epilog z naslovom *Pa sem doma (epilog)*, ki je v celoti napisan v angleškem jeziku, pesem *Dahu (avtoportret pesnika)*, napisano v francoskem jeziku, in zaključne misli v pesmi *And now the end is near ...* napisane v duhu izpovedi ob zaključku pisanja. Po omenjenih pesmih je na konec zbirke umeščena zahvala, v kateri avtorica našteje različne domače in tuje glasbene ustvarjalce, filmske in literarne umetnike ter se jim zahvali za »besede«; gre za umetnike, ki so sokonstruirali sodobno kulturo ali (vsaj) avtoričin osebni mentalni svet – tako torej tudi njen pesniški svet. Ne le da avtorica nekatere od »besed« omenjenih ustvarjalcev citira in tudi drugače preoblikuje v svojih pesmih (t. i. medbesedilnost je sicer značilnost postmodernizma), temveč se bralcu v uporabljenih citatih in v eksplicitni omembi umetnikov v zahvali razodeva širši kontekst avtoričinega socialno-mentalnega okolja. Katja namreč v svojo poezijo vpleta popularno kulturo, predvsem glasbo, saj v njej uživa - predstavlja ji velik del njenega življenja. Kot je bilo že omenjeno, je Katja posnela ploščo z N'tokom, torej ji področje glasbe očitno res ni tuje.

### 3.2. SLOGOVNO-JEZIKOVNA ANALIZA

Njena poezija je zavezana svobodi, kar se odraža skozi zunanjo formo in s svobodnim verzom, ki ju prepleta s svobodno rabo jezika.

Za Katjo Plut je značilno, da je njena poezija že na prvi pogled nekaj posebnega. Skozi celotno zbirko so njene pesmi napisane v prostih verzih, brez tradicionalnih pesniških ali verzniških oblik, nekaj pa je tudi pesmi v prozi. Na ravni zunanje forme pesnica ruši vsa jezikovna pravila. Tudi rime ni, ali pa se le redko pojavlja.

Zunanja forma nakazuje na pesniški modernizem, ki se je na Slovenskem uveljavil od srede petdesetih let dalje. Katjin jezik bi lahko bil tudi del ludistične jezikovno-parodične prakse in totalnega jezikovnega eksperimentiranja v začetku sedemdesetih let. Vendar je Katja jezik zase in bi jo težko uvrstili v določen literarni tok, saj zelo prepleta različne pesniške zvrsti in se poigrava z jezikom na način, značilen samo za zanjo in nikogar drugega. Lahko bi rekli, da ustvarja poseben pesniški jezik, ki bi ga lahko poimenovali po avtorici sami.

Že na prvi pogled je razvidno, da se avtorica zaveda vizualnosti tiskanega medija, ki ga s pridom uporablja. Prostorska razporeditev teksta je svobodna, v pesmih je vidna uporaba in mešanje različnih tipografskih pisav, velikosti pisave, odebeljenega, ležečega in podčrtanega tiska; gre za značilnosti vizualne poezije, ki jo v današnjem času omogoča računalniška in medijska tehnika. Vse naštetje značilnosti najdemo v pesmi *MEMO FOR TODAY*, ki je glede na vizualno podobo in zgradbo pesmi, najbolj raznolika in inovativna.

Ločila so postavljena tam, kjer jih hoče avtorica, in ne tam, kjer jih zahteva pravopis, saj se nanj ne ozira. Ena izmed pesmi ima celo naslov *Tole se ne bo končalo s piko*. Skozi celotno pesem ločila sicer uporablja (vejice, vprašaje, klicaje, dvopičje), vendar res ne uporabi pike. Piko brez zadržkov postavi tudi na začetek verza (npr. v pesmi *Ključ vstajenja*: »z gležnji podrsati rob / .čuti se, da je bil ob rojstvu še gnetljiv.«). Enako velja tudi za veliko začetnico; včasih jih uporabi v skladu s pravopisom, včasih jih postavlja, da kaj poudari, v nekaterih pesmih pa jih sploh ne uporablja, npr. v pesmi *Ahoj!*.

Velik del njenih pesmi oponaša govorjeni jezik. Najverjetneje so glavni razlog za bližino govorjenega jezika Katjini bralni nastopi, ki so pomembni tako pri nastajanju kot pri recepciji njene poezije. Na govorjeni jezik v njeni poeziji kaže pogosto nizanje stavkov, ki posnemajo neprekinjen govorni tok.

Velikokrat uporablja mašila (členek »ne«, »saj vem«, »ma«), ki nam dajejo občutek negotovosti, hkrati pa ustvarjajo ritem pesmi; npr. v pesmi *Magnolija* (»ne, / ne / ja, sej vem, ja moram rečt, sam / veste jst nisem stroj«). Boris A. Novak v svojih študijah o predavanju poezije *Salto Immortale* zapiše: »V današnjem času se pesniški ustvarjalci spreminjajo v po-ustvarjalce lastnih pesmi, v »performerje«, kar na nek način pesmi doda poseben učinek in poudarja njen ritem /.../« Katja svojo poezijo piše v govorjenem jeziku v veliki meri ravno zaradi svojih pesniških nastopov.

V njeni poeziji se mešajo različne zvrsti slovenščine (pogovorni jezik, sleng, narečni jezik, knjižni jezik). Poleg tega so prisotni tudi drugi jeziki, kot so na primer srbohrvaščina, francoščina, angleščina ipd. Primer za mešanje jezikov je pesem *Samo še miljo stran od tam, kjer sem nekoč verjela*: »La prophetie dit que ... in hitro moli / The prophecy says ... moli in drvi / I proročanstvo kaže, da ...« Katja sama pravi, da si v drugem jeziku nekdo drug. Poezija mora namreč zrcaliti čas, svet mora biti v pesmi in dihati z Osebo, zato obstaja jezik; saj smo tukaj in govorimo. V pesmi *Odločnost je lepa čedna mati modrosti al kaj že se pojavi beseda »namárie«*, ki ji na koncu pesmi sledi razlaga v obliki opombe: »namárie, *zbogom* v viliščini po Tolkienu«. Gre namreč za umetni jezik, ki ga je za uporabo v svojih delih ustvaril pisatelj fantazijskih romanov J. R. R. Tolkien. Mešanje jezikov doda njeni poeziji še večjo razgibanost, živahnost in dinamiko, hkrati pa nakazuje na univerzalnost zapisanega. Nekateri izmed naslovov pesmi so zapisani v angleškem jeziku in dajejo občutek, da gre za naslove pesmi popularne glasbe: *Go girl!, save as: safe, MEMO FOR TODAY ...*

Jezik Katje Plut je večinoma pogovorni jezik, ki pa ga uporablja že v naslovih pesmi; npr. *Pa ne glih zdej, Huston ... ma nč hudga, Tu je blu pa gadnu, Caaarsku, ej*. Med drugim so nekateri izmed izrazov tudi dialektalno obarvani (dolenjsko narečje). Gre za pojavne oblike ukanja in raznovrstne oblike vokalne redukcije. V njeni poeziji najdemo celo množico slengovskih izrazov: »fejst«, »flešnila«, »majke mi« ipd. Poleg tega se Katja Plut v svojem pisanju ne izogiba vulgarizmu, tako da v njenih pesmih najdemo izraze, kot so »pofukanem«, »zajebava«, »fuknjen«, »jebi se« in podobno. S tem avtorica ustvarja občutek neposrednosti in iskrenosti pesniškega izražanja ter učinek neformalnega odnosa med seboj in bralcem. Niti banalnost niti vulgarnost ne moreta uničiti pesmi, še več, dajeta ji neko gibčnost, gibljivost in življenjskost.

V pesmih se pojavljajo tudi razna navezovanja na strokovna besedila. Tak primer so opombe, ki se navezujejo na besedo ali besedno zvezo, uporabljeno v pesmi. Opombo zapiše, kot pojasnilo za stvari, ki se pesniki zdijo pomembne in za katere si želi, da jih bralci ne bi napačno interpretirali (npr. v pesmi *Caaarsku, ej*). Lahko gre za pojme, ki jih jemlje iz osebnega življenja in s tem bralcu omogoča lažje razumevanje pesmi (npr. »ajči« v pesmi *Če kdo*), ali pa preprosto pojasni izvor izraza (že prej omenjeni »namárie«). Preko opomb avtorica samo sebe postavi v vlogo razlagalke svoje poezije. Uporablja tudi oblikovne značilnosti slovarskih razlag, kar ni značilno za pesniški jezik, vendar jih avtorica uporabi na drugačen, samosvoj način in jih tako naredi za pesniške (npr. v pesmi *Memo for today*).

Avtorica uporablja veliko število pomanjševalnic: »medvedki«, »srček«, »spalna srajčka«, »rokicah«, uček«, »zibelka«, »punčka«, »Marjetka Smetka« ..., ki uvajajo otroško držo in pesmim dajejo poseben pridih otroškosti in razigranosti.

V *Štafeti hvaležnosti* bralec lahko zasledi veliko število besednih iger, ki so duhovite, inovativne in pomensko polne. V pesmi *Lovilec sanj* uporabi besedno igro s pomanjševalnico srček, v katero vrine črko k, tako da nastane beseda z dvema pomenoma: »S(k)rček«; ta pa ima malo bolj negativno konotacijo kot prvotni izraz. V pesmi *Katja gre na reko zgradit pol mostu do viteškega kampa* najdemo besedno igro »Lassie zavrača!«, ki ponovno izraža negativno konotacijo, saj je vračanje pozitivno usmerjeno, zavračanje pa ne. Poleg tega je *Lassie se vrača* naslov družinskega otroškega filma, kar lahko odraža otroško držo, hkrati pa gre ponovno za uvajanje popularne kulture v svojo poezijo.

V pesmih se velikokrat pojavljajo tudi različni citati v različnih oblikah. Lahko gre za prevedene različice citatov, včasih so citati napisani v originalnem jeziku, lahko pa jih prepleta s svojo izvirno poezijo. Avtorica navaja na primer Douglasa Adamsa (v pesmi 5:00), Rainerja Mario Rilkeja (*Tu je blu pa gadnu.*), v pesmi *Tisočinprva noč po psihoanalizi* citira Walta Whitmana. Najpogosteje pa se Katja Plut na citate iz drugih del medbesedilno navezuje z njihovim spreminjanjem in prenavljanjem, kar je drugače značilno predvsem za postmodernistično poezijo. Vse avtorje, ki jih citira oziroma se na njih navezuje, avtorica navede tudi v zahvali, ki smo jo omenili že pri motivno-tematski analizi.

Gregor Podlogar v spremni besedi k *Štafeti hvaležnosti* zapiše, da Katja drži distanco do sveta, v katerem živi, s parafraziranjem naslovov pesmi, verzov, citatov iz filmov, citatov iz znanstvenofantastičnih knjig, popevk idr. Gre za postmodernistično dožemanje sveta brez velikih zgodb, usmerjeno na posameznikov notranji svet in njegovo intimo. Na eni strani imamo namreč sodobnega človeka, ki je izgubljen in zatopljen v svoj vsakdan, svojo rutino, ki mu zmanjkuje časa, poezija pa mu predstavlja le še sredstvo užitka, zbora lepih besed, ki jih pogleda, če mu slučajno ostane kaj časa. Živimo namreč v času, ko človek nasploh umetnosti ni več toliko naklonjen, saj ničemur več ne nasprotuje, niti ne pritruje. Preprosto ni časa za umetnost, zato tudi poezija nove dobe izgublja kvaliteto. Na drugi strani imamo poezijo Katje Plut, ki nas preseneča, šokira, pritegne in navduši. Njene poezije ni mogoče brati na primer pred spanjem. Njen svet je poln čustev in energije. Katja ustvarja novo liriko, ki je popolnoma neposredna, sveža, iskrena in zanimiva. Vsebina bo dala formo in forma bo dala vsebino. Katja namreč sestavlja pesmi, stvari in misli kot lego kocke. Lahko bi rekli, da je njena poezija ogledalo svetu na začetku novega tisočletja.

### 3. ZAKLJUČEK

Diplomska naloga skuša predstaviti pesniško zbirko *Štafeta hvaležnosti* mlade pesnice Katje Plut in je v osnovi razdeljena na dva dela; po krajši predstavitvi avtorice in njene poezije obsega prvi del diplomske naloge motivno-tematsko analizo omenjene pesniške zbirke. Gre za izrazito individualno držo lirskega subjekta, ki se razodeva skozi dve najbolj očitni temi *Štafete hvaležnosti*, in sicer skozi ljubezensko tematiko in kritiko družbe, sveta. Tako po eni strani avtorica zavzema otroško držo, skozi katero se razodevata iskrenost in odkritosrčnost (tudi sicer razvidni iz avtoričinega sloga in uporabe jezika); v svoji individualnosti je iskrena tudi do sebe, zvesta je sebi in svojim čustvom, ter se noče ukalupiti v družbene vzorce. Te namreč tudi kritizira; ne vzorcev samih po sebi, temveč t. i. »preciviliziranost« - videze in pretvarjanje, ki jih poraja zlagana družba, ter navidezno oziroma lažno moč, ki jo vzpostavljajo zlagani človeški odnosi.

Drugi del diplomske naloge se osredotoča predvsem na jezikovno-slogovno analizo *Štafete hvaležnosti*, na podlagi katere skuša prikazati avtoričino svobodno igro z jezikom – tudi tu se namreč Katja Plut ne pusti »konzervirati«, omejiti s splošnimi okvirji. Oblika njene poezije je svobodna; gre tako za svobodni verz, za poljubno uporabo pravopisa in različnih zvrsti jezika, kot tudi za svobodno poigravanje s citati iz različnih področij popularne kulture – le-ta sodi v del avtoričinega osebnega sveta, ki se bralcu odkrito razodeva skozi Katjine verze. Prav s to svojo neposrednostjo in odkritim izrazom pa se avtorica na poseben način približuje sodobnemu bralcu.

Katja Plut pa ne le preoblikuje že znanih motivov, temveč ustvarja svoje lastno pesniško vesolje, ki ga ne moremo primerjati z drugimi pesniki, niti ga ne moremo uvrstiti v neke teoretske literarne okvirje. Njena poezija je gibčna, življenjska in iskrena. Je svet zase, v katerega lahko vstopi, kot pravi Katja; vsak, ki ne spi spomladi, da bi sanjal pomlad.



## VIRI IN LITERATURA

Primož Čučnik: Kajti vse je eno ali Katji je vseeno! *Spati na krilu: eseji, kritike, fragmenti*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 2008. 105–110.

*Katja Plut: Kresničke*. Pranger 2013.

[http://www.pranger.si/fileadmin/user\\_upload/Posnetki\\_2013/Pranger\\_2013\\_Anina\\_Sobota\\_2\\_del-Plut.mp3](http://www.pranger.si/fileadmin/user_upload/Posnetki_2013/Pranger_2013_Anina_Sobota_2_del-Plut.mp3)

Katja Plut: *Ej! Novo mesto*: Goga, 2001.

Katja Plut: *Kresničke*. Ljubljana: Šerpa, 2012.

Katja Plut: *Štafeta hvaležnosti*. Maribor: Študentska založba Litera, 2005.

Gregor Podlogar, 2005: BonoU2sejedefinitivnospotaknu. V Katja Plut: *Štafeta Hvaležnosti*. Maribor: Študentska založba Litera, 2005.

Tomaž Koncilja, 2001: Čajanka pri Katji Plut ali poetika najmlajše generacije. V Katja Plut: *Ej! Novo mesto*: Goga, 2001.

Boris A. Novak: *Salto immortale; študije o predavanju poezije*. Ljubljana: DZS, 2010.

## IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Anja Corel izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Katja Plut: Štafeta Hvaležnosti moje avtorsko delo.

Ljubljana, september 2014.